

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sefer Kiryah ne'emanah

kolel Nevi'im u-khetuvim

Sefer Yesha'yah

Shelomoh ben Yitshaq

Fyorda, 5567 [1806/1807]

7n

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9839

ישעיה לו לה

קלט

וישב בניניה : (לה) ויהי הוא משתחווה ביתו נסרך אלוהיו
ואדרמלך ושראצר בניו הכהו בחרב והמה נמלטו ארץ אררט
וימלך אסרחדן בנו תחתיו :

לה (א) בימים ההם חלוה חזקיהו למות ויבוא אליו ישעיהו בן
אמון הנביא ויאמר אליו כה אמר יהוה צי לביתך כי נרת-
אתה ולא תחיה : (ב) ויסב חזקיהו פניו אל הקיר ויחפיל אל-
יהוה : (ג) ויאמר אנה יהוה זכר נא את אשר התהלכתי לפניך
באמת ובלב שלם והטוב בעיניך עשיתי ויבך חזקיהו בכי גדול :
(ד) ויהי דבר יהוה אל ישעיהו לאמר : (ה) הלוך ואמרת
אל חזקיהו כה אמר יהוה אלהי דוד אביך שמעתי את הפלחה
ראיתי ארזי דמעתה והנני יוסף על ימך חמש עשרה שנה :
(ו) ומכף מלך אשור אצילך ואת העיר הזאת וגבותי על העיר
הזאת : (ז) וזה לך האות מאת יהוה אשר יעשה יהוה את הדבר
הזה אשר דבר : (ח) הנני משיב את צל המעלות אשר ירדה
במעלות אהו בשמש אחרנית עשר מעלות והשב השמש עשר
מעלות

ר ש י

שנאמר (ראשית י') מן הארץ הסיוא ילא אשור ויצן את נטו : (לה) צית
נסרך - נסר מחיצתו של נח כדמפורש בחגד' חלק : הסכו בחרב * שחמר
חס תני לחותי שלח יסרגוני בני מלכותי שהבאתי בניסם כחן ומתו אקריב שני
בני לפניך עמדו וסרגוהו :

לה (א) ציונים ההם * שלשה ימים לפני מפלתו של סנחריב חלם חזקיהו
ויס ג' כשעלה צית ה' הוא יום מפלתו של סנחריב הוא יום טוב
ראשון של פסח : כי מת אתה ולא תחיה * מת אתה בעולם הזה * ולא תחיה
לעולם הבא משום דלא נסבת ליתתא בו' בדחיתא בצרכות : (ג) חנה ה' חיה
רחמנותך : (ה) הנני יוסף * הנני הוא אשר יוסף על ימך : (ו) ומכף מלך
אשור אצילך * למדנו שלפני מפלת סנחריב חלם : (ז) וזה לך האות שתתפרש
ויחוספו ימך כמפורש למטה * (מלכים ב' ד') שאל לו מה האות כי אעלה :
(ח) הנני משיב * אחרנית עשר מעלות את הגל אשר ירד * כל המעלות *
במין מדרגות עשויות כנגד החמה לבחון בהם שעות היום כעין אורלוגין שעושין

א י 19 יא א

שחומנין

ישעיה לח

מעלות במעלות אשר ירדה : (ט) מכתב לחזקיהו מלך יהודה
 בחלתו ויחי מחליו : (י) אני אמרתי בדמי ימי אלכה בשערי
 שאול פקדתי יתר שנותי : (יא) אמרתי לאראראה יהיה בארץ
 החיים לאאביט אדם עוד עם יושבי חרל : (יב) דורי נסע
 ונגלה מני באהל רעי קפדתי בארג חיי מדלה יבצעני מיום עד
 לילה השלימני : (יג) שויתי עד בקר בארי הכ' בקס"ן בן ישבר
 כל עצמותי מיום עד לילה השלימני : (יד) כסוס עגור בן אצפון

אהגה

ר ש י

האומטן : אשר ירדה מיהרה לירד ונהקרי היום י' שעות ציוס שמת אחו כיו
 שלא יכו מספידין אותו ועלו עכשו לחזקיהו ציוס שנתרפא חזקיהו וגיתוספ
 על היום י' שעות : (ט) מכתב • תירגם יונתן כתב חזקיהו על ניסח דחיתעצד
 לחזקיהו : (י) אני אמרתי בדמי ימי • כשראיתי ימי בדמי • בשממון וחרישה
 כמו נדמה כל עם כנען (לפניה ח') כלומר כשחליתי אמרתי אלכה בשערי שאל
 עתה חמות • לפי שעד אותו היום לא נתרפא חולה : פקדתי יתר שנותי •
 כמו (מדבר ל"ח) לא נפקד מומנו איש בחסרתי שאר שנותי ויונתן תירגם על
 דוכרני לטב איתוספו על שני נפקדתי לטובה ונתותרו שנותי : (יא) בארץ
 החיים • צב"ה : לא אביט אדם • חי עוד : עם יושבי חרל • שאהיה עם
 המתים היושבים בארץ חרל ומנועה מן החיים : (יב) דורי נסע ונגלה מני
 בני דורי נסחו מומני נסעו כמו נסחו כמו (לעיל ל"ג) כל יסע יתדותיו : כאהל
 רועי • כאהל רועי בהמה שאסיעו מכאן ותקעו במקום אחר כשכלה מרעה זה :
 קפדתי • הכרתי מהר חיי כאורג המומהר לארוג כל זה הייתי סבור • ויונתן
 תירגם כנחל גידודין כנחל המושך בין גדות גבוהין שאינו מתפשט ומתוך כך מיימין
 קלים לרוץ • ואומר אני שהוא נחל חריף ששמו אורג והוא שאמר (איוב ז') וימי
 קלו מני ארג אלפו עם חניות חנה (שם ט') מדלה יבצעני חרגם יונתן מיקר
 מלכותי אנה גלי • סבור הייתי שעתה יבצעני מכל סבדי : דלה • לשון גובה וכן
 ודלת ראשך (שיר ז') : מיום ועד לילה השלמני • כמו מזכר ועד נקבה כלומר
 מימין ומוליות תכלני וכן תרגם יונתן ימיו ולילותי שלימו : (יג) שויתי • ענני
 כל הלילה לסבול יסורי חולי ונהגברתי כארי לסבול : כן ישבר כל עצמותי : כמו
 (שמות ח') כן ירדה וכן יפרוץ כל מה שאני מתגבר כן יגבר החולי עלי לשבול
 כל עצמותי : (יד) כסוס • כמו כסים הוא שם עוף • כסוס עגור : כמו כסוס
 ועגור כעוף זה שחפשוהו בגרונו והוא מלפפן וכן תירגם יונתן כסוסיה דאחיד
 ומננף : עסקה לי • כמו עשוק אחי לקחני מיד מלאך המות וערצתי להגלל
 לשון ערצתי גרנטיה"ה בלע"ז Garantie (גאראנטי"ע בל"א בירגראשפט

פער

תרגום אשכנזי

קמ

גראד צודיקע ! (ט) דיא שריפט חוקיהוים , קעניגס אין יהודה , אלס ער קראנק
וואר , אונד ווידער גענאם : (*) אין מיינעם ליווען דאכטע איד , צור גרופט
שאן הין צו וואנדעלן ; דא ווארד איין רעסט פאן יאהרען מיר דאך נאך צוגעדאכט .
(יא) דעס עוויגען מאכט גלויבט' איד ניכט מעהר אלס לעבענדער צו זעהען , אונד
קיינען ערדענוואהן נונמעהר אלס בירגער דווער וועלט . (יב) נאמאדען גלייד ,
זאה איד דיא מענשען אללע ראהין פאר מיינען אויגען ציהען ; מיינען לעבענספארען
אכגעשניטטען , וויא דורך דעס וועבערס האנד ; העראב געשטירעט זאה איד מיד
שאן פאן דווער אבערוועלט . — דער טאג וואר קוים געענדעט , דיא נאכט נאך
ניכט דא , אונד איד וואר הערגעשטעללט . (יג) דעם לעווען אויף דער ליווער
גלייד , ערווארטעט' איד יעדען מארגען , (מיט מאכט ווארד מיר דאן געביין
צערשלאגען .) דער טאג וואר קוים געענדעט , דיא נאכט נאך ניכט דא , אונד
איד וואר הערגעשטעללט . (יד) דעם קראניך גלייד אים שרייען , גירדענד וויא
דיא

ב א ו ר

במעלות אחו . כי הוא בנה אותם המעלות . (מדברי רד"ק) . (ט) מכתב וכו' .
כתב חודאה על נסא , דאמענד למזקיהו , מלך שנטא לבית יהודה . (הכסדי) .
לחזקיהו וכו' . כתב חודאה זו כשנתרפא מקליו , ועלה לבית ה' , אמר חודאה , להיות
לחזקת , על הסד , שעה עמו האל , שהוסיף על ימיו , ובשלימים ובשמואל פירשתי
ענין תוספת הימים . (רד"ק) . (י) אני וכו' . המזמור הזה כבר תרגמו אשכנזית הסכס
ה' איצק אויבל ז"ל , והוא בתבונים , במאסף לשנת תקמ"ו . ואני הנמתי את התרגום
הנעים הזה , כאשר יא מתפת יד האומן הגדול , רק לוויית אותו בניאור הענינים , כפי
פשוטי המקראות . ברמי ימי . ברון יומי . (הכסדי) . וכן מתורגם בל"א . פקדתי
יתר שנותי . כמו (במדבר ל"א) לא נפקד ממנו אים , נחסרתי שאר שנותי , ויונתן תרגם :
על דכרתי לעב , אחסיף על שני , נפקדתי לעונה , ונתויתרו שנותי . (רש"י) . ובל"א
מתורגם לפי הדעה האחרונה . (יא) אסרתיו וכו' . השם איננו מקרה , עד שחלט העין
בו , רק הוא נראה במעש , והטעם , שלא יראה מעשי השם בעולם הזה , וחרו בארץ
הפיים , כאלו יפרש דבריו , והנה הזכיר בתחלה מעט האדם בעולם הזה , וכא שזכיר
מעשי השם , ואחר כך , שיתענג במראה העין , להיות עם סניכיו , וזה לא איננו אדם
עוד . (ראב"ע) . עם יושבי חדרל . עם יושבי העולם הזה , שנקרא חדרל וחדל , כמו
כנס ופסג . (רד"ק) . וחלו נקרא עולם ההפסד חדרל מענין הוראת שורש חדרל בכלל ,
שהוא מורה על מניעה ואפיסה . (יב) דוריו וכו' . בחלי רחמי הפרדימאות מיודעי ,
ואכשי דורי כוסעים ונוליס מונכי , כעדני במדבר , אשר יעתיק אהלו ממקום למקום , ויבקש
מרעה למקנהו . קפדתי וכו' . ענין כריתה , כמו קפדה בא (יחזקאל ז') , שהוא ענין
כריתה . (מדברי רד"ק) . וראה טעם תרגום האשכנזי בניאור החכס ר' וואל ברי"ל ז"ל
לספר תהלות (נ"ו"ד) . מדלה . לשון גיבה , וכן (שיר ז' ו"ו) ודלת ראשך . (רש"י) .
ושיעור המקרא לפי דעת הסכס המתרגם אשכנזית , שהמלך חזקיהו חשב בחליו , שירד
מבמתי הארץ אל מעמקי הקבר . ובצענו . ענין כליה וכריתה , כמו (איוב ו"ו) יתר
ידו ויבצעני . ובל"א מתורגם כפי הענין . מיום עד לילה השלימני . דברי המאורר אל
ה' : שתאוס הושעתי מנרתי , ובזמן קצר , עבוקר לערב , הסיכות המלה מקרני ,
ועשיתי שלם כנריות גופי . כן דעת הסכס המתרגם ז"ל , ולהפריש דעת אחרת בזה .
(יג) שויתי . כמו שיתי . (רד"ק) . עד בוקר וכו' . כארי אורב במפתרים , ומנפה
לטרף , כן לפיתי עד הבוקר במכאובים קאים , וחזק חלוי שבר ורנן כל עממי ; פתע
עממי כאבי , ובמעט זמן שפתי לימי עלימי . (יד) כסוס עגור . קשר וי"ו ר

הרגום אשכנזי

דיא טויבע , האב יאמערנד איך דאז אויג' צום היממעל אויף : אך , עוויגער
 דער שמערץ ווירד העפטיג — לינדערע איהן ! (טו) וואס קאנטע איך רעדען ?
 ער האט מיר'ס צוגעזאגט , אונד ער פאללציהעט עס מיר ; שנעלל גינג איך דאס
 וועניגען יאהרע דורך , דיא איך אין קוממער הינגעלעכט . (טו) אָ הערר ! זיג
 דיא עס ווערטה , דאס מענשן אום זוא לעכען ? וואָר איהר גענוס עס ווערטה ,
 דאָס דיא מייגען גייסט בעלעכט ? — דיס זאָגט' איך — דיא גאָבסט געזונד היינט
 מיר , בעלעכטעסט פאָן גייעם מיר . (יז) אונד פריירען , פריירען זינד זי
 מיר , דיא ביטערען ליידען אללע ; דיא וואָללטעסט , דאָס איך לעכע , ניכט צום
 פערדערבען זינקע ; אונד אַכטעסט ניכט דער זינדען מענע . (יח) אים גראַבן
 דאָנקט דיר ניטאָנד , הערר ! פאָן טאָרטען פרייזט דיר קיינער ; און האָפּט
 מאן

ב א ו ר

וכירוש כסוס ועגור, וכן (חנקוק ג') שמש ירח, ראובן שמעון (שמות א') והדומים להם
 וסוס הוא עוף, והוא נכתב ביו"ד בירשיהו (ח' ז') ותורוסים ועגור, ומרגם יונתן וכורכיא
 ובדברי רבותינו ז"ל : קסריס לקיס וסוס ככורכיא, ופירש רש"י ז"ל , שהוא גרונה (גרונת
 בלע"ז, כל"א (קראניך) . ועגור מרגם יונתן וסנוכיתא, והוא סנוכית , הכוזב בדבר
 רז"ל , ופירש רבינו האי' כטא"ף בערני , והוא שקורין אירונדא (שוואלבע) , ויש
 בכלן מרגם יונתן כסוס עגור בענין אחר , כמשמעו, כמו סוס ורוכבו (שירת הים) , כסוס
 דאחיד ומנסיף, מרגם עגור בענין כפוף, וענין מנסיף כמו הפוך בדברי רז"ל , סוס שנקב
 (רד"ק) . והחסם המתרגם השמיט מלת עגור בתרגומו , לסנה בעלמא ממכי . כן אעפ"י
 וכו' . אחר , אנו בחלי' אנטפך , כמו העופות המנפפים , ואתנה כמו היונה , והיא
 בהימת המולה בחליו . (רד"ק) . רלו' . מפעלי הכלל , וכמוהו דליו שוקים (משלי כ"ו)
 כטעם נשיות . (ן' עזרא) . עיני למרום וכו' . מתוך חליו הכבד נשאתי עיני למרום
 לאל , שהוא במרום , ואמרתי לו : ה' , עסקה לי מחלתי . (רד"ק) . ערבני . כן
 ערוב עבדך לטוב , (תהלות קי"ט) , ענין הנחה והסקט . (פדברי הנ"ל) . וכן מתחילת
 בל"א . (טו) מה אדבר וגו' . בחלי' הגדול זעקתי אל ה' : ,, הניחה לי מעצבתי !
 ואחר בחלתי דומיה מרוב מכאובות , והרחום על כל מעשיו רחמני , והנשית לי חיים ,
 והוא עשה כאשר דבר . ואני בלתי נפשי נחפזתי במחשבותי על מעט השנים , אשר חייתי
 במרידות רוס , ואמרתי : ,, בורא שמים וארץ ! מה קיי הנל כאלה , כי יסיה בן האדם
 בעבורם ? הכי בגללם עשיתני לנפש סיה ? — ואתה , רחום וחסון , הסיבותני לבריאותי
 והנחת רוח חיים חדשים בלפי , כן מרגם החסם המתרגם ז"ל פסוק זה והבא אחריו
 ולמפרישים דרך אשר בזה . ארדה . ענין תנועה והילוך , כמו (תהלות מ"ב) אדם ער
 בית אלהים . (טו) ותחליטני . לשון חזק ובריאות , כמו (איוב ל"ט) יחלש בניהם
 (יז) הנה וכו' . כל צרותי המרות לשון ולשמה נהפכו לי , כי אתה ה' עויתי לא חפצתי
 ופדיתני מרדת שפת , ובחסדך הגדול נשאת כל חטאי הרבים . מר לי מר . פעמים
 לפיזוק . (ן' עזרא) . ואתה וגו' . חקת נפשי , להצילה משפת הבליה , והוא הקבר
 שנוטו אל אדם בלה בו . (רד"ק) . הנה באר מלת בלוי במאמר הזה מענין כבוד על
 (להלן כ') , ועשו הסכים ראב"ע ז"ל , אבל הכסדי מרגם : ואת אתרעיתא בחיי , גדל
 דלא לחבלא נפשי , ובאר בלוי כמו לא , כהוראתו ברוב המקומות , ואליו כלוה רש"י ז"ל .
 והמתרגם האשכנזי לא הכריע בין שתי הדיעות . כי השלכת וכו' . דרך עש , כגן אדם
 שלח יראה מה שיש אחריו , כי ידענו שאין גו לבורא הנויות . (ר' מנחם בן עזרא) .
 שאן יגם הכסדי : ארי ארסיקתא מן קדמך כל חטאי , וגם המתרגם האשכנזי שכל לטוב
 ההגשמה . (יח) מות יהללך , עשך עשש ואשר עשו , ושתי דלתות המקדש
 מקבילת

ישעיה לח

קמא

אֲהַבְתָּהּ בַּיּוֹנָה דְּלֹא עֵינַי לְמַרוֹם יְהוָה עֲשָׂקָהּ לִי עָרַבְנִי : (טו) מָה
 אֲדַבֵּר וְאֶמְרֶה לִּי וְהוּא עֹשֶׂה אֲדַבֵּר כָּל־שְׁנוֹתַי עַל־מַר גַּפְשִׁי :
 (טז) אֲדַבֵּר עֲלֵיהֶם יַחֲיוּ וְלֹכְלֵ־בָהֶן חַיֵּי רוּחִי וְתַחֲלִימְנִי וְהַחֲיִינִי :
 (יז) הִנֵּה לְשָׁלוֹם מֵר־לִי מָר וְאַתָּה הַשְׁקֵת גַּפְשִׁי מִשְׁחַת בְּלִי כִּי־
 הַשְׁלַכְתָּ אַחֲרַי גִּגְךָ כָּל־חֲטָאֵי : (יח) בִּי־לֹא שָׂאוֹל תוֹדֶךָ מִוֶּרֶךְ־
 יִהְלַךְ

ר ש י

פער זיכרונו , כמו ש"א י"ז י"ח , ונתילים קי"ט קכ"ב כד"ה ערב) כמו
 (תלים קי"ט) ערוז עבדיך לטוב עשקה לי עשוק אותי מידו כאשר תאמר רפא
 לא לה (מדבר י"ב) רפא אותה : (טו) מה אדבר . שנת וקילוסין לפניו הרי
 אמר לי נחמות והוא עשוק : אדדה כל שנותי . (ראשית ל"ח) כמו ותד שנת
 אתנוד מכל שנותי לקלם לפניו : על מר נפשי . שהיתה מרה ונחמתני וי"ת
 שנותי לשון שנים : (טז) ה' עליהם יחיו ונתן תרגם ה' על כל מיתאי אמרת
 לחייה : ולכל בהן חיי רוחי . וקדם כולסון אחיית חיי רוחי . ואני אומר לפי
 פשוט ה' עליהם על שנותי המכרים לעיל אדדה כל שנותיהם שוכן שכנו וחסדו
 עליהם ואמר לי על פי נבייא יחיו : ולכל בהן חיי רוח . ולכל דבר אשר תלויין
 בהן חיי רוחי אמר ה' עליהם ויחיו . ותחלימני . ומעתה ידעתי שתחלימני
 ותחייני . תחלימני הצריאנו ותחזקני כמו (איוב ל"ט) . יחלמו צניהם :
 (יז) הגם לשלום מר לי מר כשנתבשרתי שלום חף הוא לי מר שהרי תלו לי
 הרפואה בזכות אחרים כה אמר ה' אלהי דוד חביב (לעיל ל"ו) למעני ולמען
 דוד עבדי כאן הודעתני שאני חוטא כך פירשו חכמים אבל לפי ישוב המקרא משמע
 הגם לשלום מר לי מר כשנתבשרתי מאתך להושיעני מיד סנחרב מר לי מר על חלי
 שהייתי נטוי למות ולא שמחתי בצשורה ואתה צטונך חשקת נפשי מבלי רדת שחת :
 (יח) כי לא שאול תודך אם הייתי מת לא הייתי מודה לך על הגם של מופלת

סנחרב

פבלל יופי

אראה יח , פירש הגאון רב פעדיה כטעם הודאה וכוון הוא , כי ראות הבורא הוא ההודאה
 ומהשנח לפניו והתכוון בדרכיו : חדרל , ענינו יושני הזמן , והוא כמו הפך ממתים מחלל :
 (יב) דורי , ענין דירה , וכן " מור באהלי רשע כלומר ענודי בעולם הזה נסע ונגלה
 תרגום גור דור , ויתכן להיותו ענין דור כלומר זמן חיי , והוא מהענין הראשון , כי כל
 הימים אשר האדם דר בעולם נקרא דור : גפע מבנין נפעל : רעיו , כמו רועה ,
 והיו ד תעורת ה"א למ"ד הפועל : קפדהי , ענין כריתה כמו קפדה בא שהיא
 ענין כריתה , ופירושו כמו שהאורג : מקפד הידיעה מהענוד מהר בהשלימו אותה :
 מדהלה , שם , ופירושו מתקלה כמו מדוע אתה ככה דל בן המלך חילה , ופירושו קשבת
 כי מקולי זה ילימני שאמות ממנו : ובעעני , ענין פתיחה ופתיחה , וכן יתר ידו
 ויבצעני , וכן פתוח אותה פתוח תרגומי בפע יתה בצועני : השלימני , מענין ושלמו ימי
 אכלך : (יג) שויתי , כמו שעתה : השלימני , תשלים זמני ואמות : (יד) כסום

ס

ישעיה לח

יהללך לא ישיבדו יורדי-בור אל-אמתך : (יט) חי חי הוא יודך
כמני היום אבל בני יודיע אל-אמתך : (כ) יהודה לר-ושיעני
וגניבותי גנגן פר-ימי חיינו על-בית יהודה : (כא) ויאמר ישעיהו
ישאו דבלת האנים ומרחו על השחין ויחי : (כב) ויאמר חזקיהו
מה אות פי אעלה בית יהודה :

לט (א) בעת ר ש י

סנדרז ולא הייתי סוזר אל חותך הסנדרז שהסנדרזני עליו : (יט) חי חי
לשון בני חדם חיים כלומר כשיש בני חדם חיים בעולם זה חי זה חי ונלפת
הסודרה מזיניהם : יודיע חשיפ"ר בלע"ז (וברש"י כ"י כתוב חשאווי"ר
שהוא הסחוראער A favour. בנ"ח לו וויסן טוהן) : (כא) דבלת תחניס
דבלת העשויה מתחניס כשהן לחין קרויין תחניס ונסנדרסין בעיגול קרויין
דבלה : וימרח • ויחליקוהו לדבקה על השחין וגם בתוך הגם היה שאף גשר
חי שנותנין עליו דבלה מסריח חלל הקב"ה עותן דבר המחבל לתוך דבר המחבל
ומרפח • מה חות • מה טוב ומה נחם חות זה הניחן לי אשר העלה בית ה' :

לט (ח) וישמע מכלל יופי

שם עוף , ופירושו כסים ועגור , כמו שמש ירח , ראובן שמעון , והדומים להם , ואמר
החלום בפסוק ותור וסיס ועגור ופנינא וכרכיא וכנכותא , ובדברי רבותינו ז"ל קס רש
לקיש ולווח ככרכיא ופירש רש"י ז"ל גרוח"ה בלע"ז : עגור , אמר שם התרגום בירחוינו
סכניתא , והיא הנזכרת בדברי רבותינו ז"ל אימת סכנית על הנשר , ופירש רבינו האי ז"ל
כשא"ף בערבי , והוא שקורין לו בלע"ז ארשנדו"נא , ויש מפרשים עגור הוא עוף שמלפפף
בלשון של בני חדם כשמלמדוין אותו גאל"ה בלע"ז : אצפצף , הוא בן ארבע : דלר , ענינו
רמז , ויש לי חברים גשרג דלה ארוממד"ה כי דלחני והדומים לו : עשקה לי , כוונת
ואף על פי שהע"ף אינה מטופה חלל בקראת במאריך הגה כמוהו ז"ל :
שנורה נפשי כי חסיד אני , ופירושו ויתר והוכיף לי ימי ושני , בדברי רבותינו ז"ל עשוק
לנגד ושי לכריבך , ופירושו לכסות ענין קנה הכסות בויתור ובתוספות דמים
ואף על פי שאינו איה כל כך , אבל לנטק קנה בזה , וכבר פירשנוהו ענין אחר פועל עובר
לנקה , ופירושו עשקה עחלתי ערבני אתה , וזה שכתבתי הוא הישר והנכון בעיני : ערבני ,
כמו ערוב עבדך לטוב , ענין הנסה והסקט : (טו) אדרה , נפקדה ממנו תי"ו החפעל ,
והראוי אדרה כמו האשה שמדדה את נכה בדברי רבותינו ז"ל , וענינו הנעטע
והטלטול וההלך מעט מעט , וכן הוא דרך האדם כשזוכר הצרה שעברה עליו ונטול ממנה
מנינע נראשו : על מר נפשי , שם כלומר על שהגלת ממר נפשי , וכן תרגם יונתן דלוסף
על חיי ואזיב ממרר נפשי [ובגשר מרר פירש הריק"ס אדרה כל שנותי על מר רוקי מענין
וריתו לח כמר שפירושו לח נתחלף כלומר אשתעשע כל ימי על שהחליף לי שהוסיף בשלותי
ל"ש] : (טז) וי עליהם יסיו , אמר עתה ידעתי כי עליהם יסיו פירוש על האנים
שקנת לאדם יי עליהם ויכלו לחיות עם רבינך כמו שאני עושה , כי כבר נשלמו ימי הקטנות
והוספת לי עליהם משם עשרה שנה , ויונהן תרגם ה' על עתה אחרת לחיאה וקדם כליון
חיותא רוקי ואחיותי וקיימתני : ולכל בהן חיי רוקי , לכל אספר ואומר כי בהן נשט
החוסכות

תרגום אשכנזי

קמב

מאי אין דעם גראבע ניצט אויף דיינע פֿאַטערטרייע מעהר . (יט) גור ווער דאָ לעבט , דער קאָן , וויא איד , דיר , הערר ! אויף איממער דאַנקען ; אַלס פֿאַטער זיינען קינדערן איינסט דיינע עוויגע טריי' פֿערקינדען . (כ) מיין זאָיטענשפּיל פֿערקינד' עם לויט , דער הערר וואָר מיר צור הילפֿע ! פּריוו' עוויג זיינען נאַמען , צום דאַנק אין גאַטטעס הויזע . (כא) אַלס ישעיהו בעפֿאַהל : מאָן נעהמע איינען פֿייגענקלומפען , אונד לעגע איהן אויף דיא ביילע, דאַס דער קעניג ויך בעססערע , (כב) דאָ זאַגטע חזקיהו : וואָס פֿיר צייכען האָב' איד , דאַס איד אין רען טעמפעל ווערדע געהען קעננען ?

לט (א) אום

ב א ו ר

מקבילות אשה אל אחותה , כזה : לא שאול חודך — מות יהלךך . לא וגו' . הגופות , שהם יורדי בור , לא ישברו אל אחתך , לספירה ולהגידה , כמו שהחיים עושים , ואין זה כנגד תחיית המתים , כי הוא אינו מדבר אלוה על הגופות בעודם בקבר , ולא כל הגופות יחיו ויעמדו מן הקבר . (רד"ק) . וכתב רח"ע ז"ל : ,, הטעם על הנוף , הנקבר בשאול , ורבים יתמהו , איך כתב הכנאי כדברים האלה , שמכאשר בתחיית המתים ? ויש להשיב , כי הנוף אין לו כח ולא דעת , בלאת הנשמה ממנו , ולמה יתמהו ? והנה גם בהיות הנשמה דנקה עם הנוף , אינו מבין , ואף כי צמותו . " (יט) חי חי . הכפל , לחזק הענין (עמפֿאַטיש) , ועל פי זה מתורגם אשכנזית . אל אמהך . ראה בדברי ר' שלמה ז' מלך בזה . (כ) ה' להושיעני וכו' . בנגינותי אהבתי לה' , אשר היה לי ליטעה , ואומר תמיד בקול תודה לשמו , בבית מוקדשו . ונגינותי וגו' . אהבתי , אהבתי אהי והמאוררים , שהם בבית השם , כל ימי חיינו . (ראב"ע) . ומה המקרא נראה , שחזקיהו הצדיק היה מטיב נגן בכלי שיר דוד , נעים ומירות ישראל . (כא) ויאמר ישעיהו וגו' . זה הססוק ושאריו אינם מהמכתב , ולא מנאמתי להם טעם , למה נכתבו הנה אחד המכתב , כי משפּטם למעלה (פסוק ז') אחר ונגותי על העיר הזאת , וכן הם בספר מלכים . (רד"ק) . (כב) ויאמר חזקיהו וכו' . מה שאמר למעלה , שאמר ישעיהו , וזה לך האות , חזקיהו שאלו מישיעיהו , ואמר לו , מה אות , כי אעלה בית ה' ? רונה לאומר , שארפא ואעלה בית ה' , כמו שאתה אומר . (רד"ק) . מה אות וגו' . שאל אות , לפי שאמר לו הנזרה כפולה כי מת אתה ולא תחיה , חשב , כי מה שאמר לו ישעיה , הנני רופא לך , לא אמר אלא לנחמו , ואף על פי שראה , שנתרפא השחין , לא חשב שנתרפא , עד שיתחזק , ויוכל לעלות אל בית ה' , כי אפשר שישוב השחין עדיין , או שלא סר החולי ממנו . (הכ"ל בספר מלכים)

לט (א) מראדך

מכלל יופי

שחוספות חיי רוחי : ותחליטני , ענין בריאות כמו יחלמו בנייהם , וכן והחייני , והם כפל ענין במלות טובות : (יז) הנה לשלום מר לי מר , אכיהם שחית : ופירושו בעבור השלום שלא היה לי [ויתכן לפרש מר לי מר כמו אפירש הריק"ס ע] מר כפשי מענין וריחו לא נמר ויהיה הראשון לשון החליפות והחמורה , והשני לשון מרירות והוא דרך נחית כמו בלתי החמור חמור חמורתיים , רוכבים על שלשים עיריים ושלשים עיריים להם , ופירושו הנה לשלום החליף לי מר כלומר המרירות והנער שהיה לי החליף אותה לשלום ל"ס] : בקרו , שם , בפלם שרבי ענין הכליה ידוע : (יט) אל אחתך , כמו את אחתך , וכן יבוא אל צחקים : את כמו אספרה אל חק , וירדמו אל מדין , וכן יבא את במהרה אל כמו והראש את

הרגום אישכנוי

לט (א) אום דיוע צייט שיקטע **מרארד בלארן**, זאָהן **בלאדן'ס**, קעניג פֿאַן **בבל**, גליקווינשונגסשרייבען אונד געשענקע פֿאַן חוקיהו, ווייל ער ערפֿוהר, דאָס חוקיהו קראַנק וואָר, אונד ווידער גענאָז. (ב) חוקיהו פֿרײַטע זיך דער געזאַנטען, לײַם אײַהנען צײַגען דאָן שאַצהוויז, דאָן זילבער אונד גאָלד, דיא שפעצערײַען אונד דען קעסטליכען באַלזאַם, דאָן צײַגהוויז אונד וואָס זאָנטס אין וײַנען שעצען מערקווירדיגעס וואָר; קורץ, עס וואָר ניכטס אין וײַנעס פֿאַללאַסי טע אונד אײַם גאַנצען רײַכע, דאָן אײַהנען חוקיהו ניכט העטטע צײַגען לאַססען. (ג) דאָ גינג דער פֿראַפֿעט ישעיהו צום קעניג חוקיהו, אונד פֿראַנטע אײַהן: וואָס זאָנטען דײַע מענגער? אונד וואָהער קאַמען זײַ? חוקיהו אַנטוואַרטעטע: זײַ קאַמען אײַם אײַנעם ענטפֿערנטען לאַנדע צו מיר, אײַז **בבל**. (ד) יענער שפראַך: וואָס האַבען זײַ אין דײַנעם פֿאַללאַסיטע געזעהען? אַללעס, וואָס דאָרין איזט, ערווידערטע חוקיהו, עס איזט ניכטס אין מײַנען שעצען, דאָן אײַך אײַהנען ניכט געצײגט האַבע. (ה) דאָ זאָנטע ישעיהו צו חוקיהו: זאָ הערע דעס עוויגען צבאות וואָרט! (ו) זײַהע! עס ווערדען טאַגע קאַמען, דאָ אַללעס, וואָס אין דײַנעם הײַזע איזט, אונד וואָס דײַנע פֿאַרפֿאַהרען בײַם יעצט געזאַטטעלט האַבען, נאָך **בבל** וועג געפֿוהרט ווירד, ניכטס ווירד איבריג בלייבען, שפֿרײַכט דער עוויגע. (ז) אײַך פֿאַן דײַנען לײַבליכען נאַכקאַממען, דיא דוא האַבען ווירדט, ווירד מאַן וועגפֿוהרען, אונד זײַ אַלס האַפֿבעדיהנטען אײַם פֿאַללאַסיטע דעס קעניגס פֿאַן **בבל** אַנשטעללען.

ב א ו ר

לט (א) **מרארד**. ונמלכים כתוב בלארד, בחלף אותיות השפה. והסופר הקדמון פֿטאַלאַסיטע אום קראַס סס חולך הוה טאַרדאַקעטפֿאַרדאָס. והנה מלכי **בבל** היו עבדים נושאי מנחה למלכי אשור, אך אחרי הכות ה' את מנחה סנחריב לפני ירושלים במנחה גדולה וכדלח, התחננו עם אנשי ארץ מדי, ושרדו במלכות אשור, ועל כן שלח מלך **בבל** את עבדיו אל חוקיהו מלך יהודה, לברכו על אודות הנסלחות, אשר עשה לו ה', ולכרות עמו ברית. (ב) השטן הטוב יטען אפרכאין, שהיה מנוי בארץ ישראל. (מדברי רש"י). וכן מתורגם אשכנזית. בית כליו. בית הנשק, שמיתים שם כלי המלחמה. (ג) ויאמר חוקיהו ונ'. הנה התפאר חוקיהו בזה נגד הנביא, ואמר לו, שמלך גדול וכבוד שלח לו שלוחיו מארץ רחוקה, כי שמעו הולך במדינות רבות, ולכן קנף עליו הנביא, כאשר ינא עוד, וכן כתוב בספר דברי הימים (ב' ל"ב כ"ה): ולא כנמול עליו השיב יחוקיהו כי גבה לבו, ויהי עליו קנף ועל יהודה וירושלים. (ז) אשר תוליד. זה לאות, שלא היו בניס למחוקיהו.

מכלל יופי

את הכתן והדומים לו, וראב"ע פירש אל אחתך השני כמו בנר"י כמו הארצות האל שכן פירש אז לבנים יודיע אלה האמונות, וכן תרגם יונתן אנהן לבני יסוין גבורתך ויודון לעימך דכל אילין קאט, וכתב רד"ק ואני תמה בזה כי לא דאיתי בסיס ספר אלא אל נקוד סגול ובסוף צחקק עם אחתך כמו האחר, והמסרה אל אחתך שנים והס אלה השנים כי לא שאל תודך ובפסוק סי סי: (כ) וי להושיעני, ה' אמר להושיעני וכן עשה שהושיעני וכן למ"ד להרגו כערמה, לכבד את את יעקב והדומים להם: זנגנותי, קנף מעלת בנינה: נגנן, פירושו